

Kaç çeşit müteşabihat vardır? "Dünya öküzün boynunda ve balığın sırtında" hadisine uygun müteşabih ayet var mıdır?

Müteşâbih kelimesi dilbilgisi bakımından Arapça "**şebih**" lafzından türemiştir. **Şebih**, renk, adalet ve zulüm gibi nitelik (keyfiyet-vasıf-mahiyet) yönünden çeşitli benzeşmeler için kullanılır. **İki şeyin aynı seviyede benzeşmelerine "teşâbüh", birbirinden fark edilemeyecek şekilde keyfiyet bakımından birbirine benzeyen şeylere de "müteşâbih" denir.**(1)

Zâhirî mânası kastedilmeyen ve teşbih ve temsil yoluyla hakikatlerin beyanında kullanılan ifadeye denir. İstilah olarak ise mânası zahir ve açık olmayan âyet ve hadisler demektir. Kur'an-ı Kerim'in ve hadislerin mecazî mânalara gelen ifadeleri anlamındadır. Bu gibi ayet ve hadislerin hakiki manasını ancak Allah ve ilimde rasih olan alimler, yani sağlam ve uzman alimler bilebilirler.

Kur'ân-ı Kerim, muhkem ayetlere "**ümmü'l-kitap**" (*Kitab'ın anası-temeli*), bunların dışında kalan bir kısım ayetlere ise "**müteşâbih**" ayetler adını vermiştir. Bu hususu açıklayan ayet-i kerime mealen şöyledir:

"Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun bazı ayetleri muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihtir. İşte kalblerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun te'viline yeltenmek için müteşâbih ayetlere yapışıp, onlarla uğraşır dururlar. Halbuki onun te'vilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek pâyeye erişenler (derinleşenler-râsih âlimler), 'O'na inandık, hepsi Rabbimiz tarafındandır.' derler. Bu inceliği ancak akl-ı selim sahipleri düşünüp anlar."(Âl-i İmrân, 3/7)

Bu sınıfa giren çok ayet ve hadisler mevcuttur. Bunlardan bazılarını örnek olarak verelim.

"Allah'ın eli kulların ellerinin üstündedir."(Feth, 48/10)

"Sadece Rabbinin yüzü bakidir."(Rahman, 55/27);

"Benim nefsimdekini bilirsin; fakat ben senin nefsinde bulunanı bilmem."(Maide, 5/116)

"Allah, gökleri, yeri ve her ikisinin arasındakileri altı günde yaratmış, sonra da Arş'ın üzerine istivâ etmiştir."(Secde, 32/4)

Bu ayetlerde de açık bir şekilde teşbih ifadeler vardır. Bu ayetleri zahiri üzere kabul etmek doğru olmaz. Bu sebeple İslam alimlerinin bu ayetten çıkarttığı manalar ile ayeti anlamak en güzel ve selametli yoldur.

Sevr/öküz ve **Hut/balık** hadisinin manasını zahir bir şekilde teyit eden ya da benzer bir manayı ifade eden ayet yoktur. İslam dininde hadisler de müstakil olarak bir kaynak teşkil ettiği için, her hadisi ayetle teyit ettirmek gerekmez. Lakin hadis ile ayet ters düşüyor ise; hiyerarşiye uygun olarak hadis, ayete uygun bir şekilde tevil ve tabir edilir.

(1) bk. *Râğıb el-İsfehâni, Müfredât, Mısır, 1980, Şibh maddesi.*